

**„UPRAVLJANJE PROIZVODNOM,
Mašinski tehničar – operator za CNC mašine, IV razred**

1) Proizvodna funkcija?

Proizvodna funkcija je tehnički odnos između input-a (uloženih faktora proizvodnje) i output-a (ostvarenog obima proizvodnje).

Može biti:

- na nivou proizvodnog procesa
- na nivou preduzeća
- na nivou privrednih cjelina i
- na nivou ukupne privrede.

2) Plan proizvodnje?

Da bi se organizovao i uspješno realizovao plan bilo koje vrste proizvodnje potrebno je obezbjediti i uslove za određenu proizvodnju.

Da bi se započela bilo koja proizvodnja mora se imati konkretan plan kojeg čine:

- plan osnovnih sredstava (radionice, mašine, uređaji i drugi složeni alati) zavisi od vrste proizvodnje koja se planira proizvoditi.
- plan obrtnih sredstava (finansijska sredstva za sirovine, alate, plate radnika, energiju...).
- plan kadrova za realizaciju poslova u procesu proizvodnje (rukovodilac preduzeća, tehničko osoblje, proizvodni radnici, pomoćne službe....).

3) Tržište?

Da bismo sigurno ušli u proizvodnju moramo predhodno imati osigurano tržište.

Tržište je osnovni faktor koji diktira obim i vrstu proizvodnje. Sve dok nemamo odgovarajuće tržište nema svrhe proizvoditi, zato se na osnovu istraženog tržišta formira obim proizvodnje, kvalitet proizvoda, rad i program proizvodnje.

4) Proizvodni sistem?

Proizvodni sistem je skup sistema koji omogućavaju ostvarivanje materijalnih dobara. Postojanje sistema osigurava uslove za proizvodnju, dok aktivni rad elemenata u sistemu osigurava rezultate kroz gotove proizvode, prihod, troškove i sl.. Sam tok rada proizvodnog sistema naziva se proizvodni proces.

5) Proizvodni proces?

Pod proizvodnim procesom podrazumijevamo cjelokupnu aktivnost ljudi i mašina na preradi i obradi sirovina i poluproizvoda u gotov proizvod. Ovaj proces se sastoji od:

- rada na proizvodnim radnim mjestima
- unutrašnjeg transporta
- uskladištenja materijala, alata i gotovih proizvoda
- održavanja sredstava za rad
- zaštite radnika na radu
- snabdijevanja proizvodnje sirovinama, materijalom, vodom i drugim pogonskim materijalima
- gubitaka u proizvodnom procesu zbog raznih uzroka

6) Projektovanje proizvodnog procesa?

Projektovati proizvodni proces znači projektovati sve faze rada i to u smislu potrebnog: vremena, materijala, opreme, radnika, građevinskog prostora, energije, vode, sirovina....

Proces proizvodnje možemo podijeliti na:

- proizvodnju sirovina
- proizvodnju dijelova
- montažu

Cilj proizvodnog procesa je proizvodnja definisanog proizvoda uz zahtijevani kvalitet, vrijeme izrade i najniže moguće troškove.

7) Tehnološki proces?

Tehnološki proces je dio proizvodnog procesa a obuhvata redosljed postupaka obrade koje treba izvesti da bi se dobio geometrijski oblik zadanih dimenzija, tačnosti, kvaliteta obrade i drugih osobina. Takođe, tehnološki procesi mogu biti: jednostavni i složeni. Tehnološki proces izvodi se u više operacija, pri čemu se u svakoj operaciji izvodi odgovarajuća transformacija postojećeg stanja u novo stanje obratka.

8) Priprema proizvodnje (tehnička i operativna)?

Pripremu proizvodnje možemo podijeliti na:

- tehničku i
- operativnu pripremu.

U okviru tehničke pripreme nalazi se konstrukciona i tehnološka priprema procesa proizvodnje.

Konstrukciona priprema bavi se oblikovanjem proizvoda. Razrađena konstrukciona dokumentacija služi tehnološkoj pripremi za razradu tehnološkog procesa.

Osim projektovanja tehnoloških procesa, tehnološka priprema projektuje i kontroliše potrebne alate, naprave i mjerila za određeni proizvodni proces.

9) Operativna priprema

Operativna priprema procesa proizvodnje bavi se planiranjem aktivnosti u pripremi i proizvodnji da bismo izvršili predviđeni plan proizvodnje. Ona planira i lansira poslove u proizvodnju, planira pripremu i nabavku sirovina, materijala, alata za određeni plan proizvodnje. Pored toga priprema potrebnu radnu dokumentaciju, otklanja zastoje i čekanje u proizvodnji, prati i evidentira izvršenje operativnih planova proizvodnje.

10) Planiranje alata?

Određivanje alata podrazumjeva adekvatan izbor alata za svaki zahvat i operaciju. Alat se određuje u tehnološkoj pripremi proizvodnje, razradom tehnološkog postupka izrade što obavljaju tehnolozi. U zavisnosti od broja i složenosti proizvoda alati mogu biti standardni ili specijalni.

11) Tehnološka dokumentacija?

Izlaz iz procesa projektovanja teh.procesa je tehnološka dokumentacija. Na osnovu nje se vrši transformacija ulaznih u izlazne veličine. Ona definiše:

- tehnološki postupak izrade proizvoda i njegovih sastavnih djelova
- potrebne alate za izradu i kontrolu proizvoda
- vrijeme izrade svih faza i operacija iz studija izrade proizvoda
- potrebna stručnost radnika za izvođenje operacija rada
- dozvoljeni procenat škarta
- normative materijala za proizvode i sastavne djelove

12) Sastav tehnološke dokumentacije?

U tehnološku dokumentaciju ulaze:

- Operacijski list (sadržaj operacija)
- Tehnološki postupak
- Tehnološka sastavnica (izrađuje se na osnovu crteža proizvoda, a služi kao osnova za razradu postupka montaže, izradu bilansa, neophodni materijala i lansiranje podsklopova i proizvoda u proces proizvodnje)
- Datoteka vremena rada (namijenjena je za praćenje vremena izrade tehnoloških operacija).

13) Projektovanje tehnoloških procesa

Projektovanje tehnoloških procesa izvodi se u četiri faze:

- određivanje metoda rada
- određivanje režima rada
- procjena poslova i radnih zadataka
- normiranje

14) Operativno planiranje?

Operativnim planiranjem se praktično određuju termini početaka i završetaka svih faza i operacija iz studija izrade proizvoda iz osnovnog plana, da bi se na osnovu njih pravovremeno obezbijedili neophodni materijali i alati. Najčešće operativni planovi obuhvataju period od 1 - 3 mjeseca, međutim dužina operativnog plana zavisi od tipa proizvodnje i vrste i složenosti proizvoda.

15) Lansiranje proizvodnje?

Početak rada na određenom proizvodu počinje izdavanjem tj. lansiranjem radnih naloga za taj proizvod. Osnovni zadatak lansiranja proizvodnje po redoslijedu izvršavanja su:

- prenošenja planiranih termina početka i završetka izrade svih faza i operacija iz operativnog plana na upravljačku dokumentaciju.
- organizovanje lansiranja upravljačke i materijalne dokumentacije u proces proizvodnje i lansiranje upravljačke dokumentacije u proces proizvodnje.

Neposredno pred termin lansiranja lanser je dužan provjeriti da li postoje neophodni materijali, alati i tehnološka dokumentacija.

Kada postoje uslovi za lansiranje poslova u proces proizvodnje, tada je potrebno pripremiti upravljačku dokumentaciju koja se sastoji od:

- Radnog naloga (osnovni dokument u procesu upravljanja proizvodnjom)
- Radni list (izdaju se radniku u momentu kada treba da izvrši neku operaciju iz studija izrade proizvoda, vezana je za radni nalog i u sebi nosi informacije radnog naloga).

16) Proizvod?

Proizvod je sve što se može ponuditi kupcu da zadovolji neku potrebu u razmjenu za novac, bilo da je u pitanju ideja, usluga ili fizički proizvod. Svojstva proizvoda su:

- kvalitet proizvoda,
- stil, moda i marka proizvoda,
- dizajn proizvoda,
- pakovanje,
- usluge u vezi sa proizvodom.

17) Kvalitet?

Kvalitet je jedini faktor koji i kupci i proizvođači smatraju za ključni bez obzira na različite poglede. Ukoliko preduzeće proizvodi prema porudžbini kupca, nivo kvaliteta je već određen od strane naručioca a preduzeće ima zadatak da održi zahtijevani nivo kvaliteta. Ako se proizvodi za nepoznatog kupca nivo kvaliteta određuje samo preduzeće.

18) Troškovi

Troškove definišu faktori poslovanja dok se cijena formira na osnovu tržišnih prilika. Važno je da troškovi

budu na takvom nivou da preduzeće može profitabilno i konkurentno da posluje sa datom tržišnom cijenom proizvoda. Troškovi predstavljaju vrijednost utrošenih elemenata proizvodnje u procesu reprodukcije. Kako je vrijednost izražena cijenom, **Troškovi su u novcu izražena količina utrošene radne snage, sredstava za rad i predmeta rada.** Troškovi se sastoje od: troškova radne snage, troškova sredstava za rad i troškova predmeta rada.

19) Kalkulacije

Kalkulacija je računski postupak kojim se izračunavaju: cijena koštanja, cijena nabavke i cijena prodaje.

20) Skladišta?

Prema ulozi koju vrše u procesu proizvodnje, skladišta se najčešće definišu kao prostori za privremeni smještaj različitih materijala, koji će u određeno vrijeme biti trebovani za proces proizvodnje. Gledano sa aspekta kretanja materijala od isporučioaca do ulaska u proces transformacije, skladišta vrše i ulogu amortizera (akumulator materijala). Proces kretanja materijala je savršen ukoliko je materijala na skladištu manje. Međutim, idealnu sinhronizaciju nabavke, transporta i potrošnje materijala u jednom proizvodnom sistemu je često nemoguće postići pa je to jedan od osnovnih razloga upotrebe skladišta.

21) Planiranje alata?

Osnovna svrha planiranja stanja alata je određivanje količina alata i termina vremena, kada oni trebaju biti na raspolaganju u skladištu alata, radi smanjenja zastoja u procesu proizvodnje.

22) Terminiranje proizvodnje?

Pod pojmom „terminiranje proizvodnje“ podrazumjeva se problem određivanja početnih i završnih termina izrade lansiranih poslova po radnim mjestima. Nosioци tih planova su radni nalozi na kojima su za sve faze i operacije upisani planirani termini početaka i završetaka.

23) Radno mjesto?

Proces izrade bilo kog proizvoda sastoji se od određenog broja operacija. Tehnološkim postupkom je propisano na kom mjestu će se obaviti svaka operacija i faza izrade određenog proizvoda. To mjesto rada naziva se radno mjesto. **Radno mjesto je najmanja tehnološki i organizaciono zaokružena cjelina u okviru koje se obavlja jedan tačno određeni dio procesa rada. Taj prostor je uslovljen sredstvima za rad (mašine, alati, pribori) sa kojima radnik obavlja posao.** Radno mjesto treba tako organizovati da se uspostavi optimalni odnos između elemenata proizvodnje: radnik, sredstva za rad, predmeti rada. Često se prema nivou organizovanja radnog mjesta mjeri i nivo organizovanosti preduzeća. Radna mjesta se prema svom organizacionom stanju mogu podijeliti na:

- otvorena
- zatvorena
- stabilizovana

24) Tehnološki i organizacioni činioci radnog mjesta?

Radno mjesto u tehnološkom postupku sastoji se iz pet radno povezanih, a tehnološki i organizaciono zavisnih, činilaca:

- Predmet rada
- Posao radnog mjesta (moraju biti obezbijeđeni radni zadatak, materijal, alat, dokumentacija)
- Sredstva za rad (mašine, uređaji, instalacije)
- Prostor za rad koji ima odgovarajuću veličinu, oblik, mikroklimu i psihološke uslove
- Čovjek kao najvažniji činilac radnog mjesta koji objedinjuje sve ostale činioce i treba da ima odgovarajuće: znanje, sposobnosti, psihofizičke osobine i psihosociološke osobine.

25) Funkcija upravljanja kvalitetom proizvoda?

Svrha funkcije upravljanja kvalitetom proizvoda je održavanje projektovanog nivoa kvaliteta u procesu proizvodnje. Kvalitet proizvoda je funkcija:

- kvaliteta kontrole
- kvaliteta konstrukcije proizvoda

- kvaliteta procesa rada
- kvaliteta uslova pod kojima se obavlja proces rada

Razlikuju se:

- Projektovani kvalitet (to je kvalitet proizvoda kojeg određuje konstruktor prilikom konstruisanja)
- Stvarni ili postignuti kvalitet (to je kvalitet koji posjeduje gotov proizvod)

Stvarni kvalitet može manje ili više odstupati od projektovanog kvaliteta. To odstupanje zavisi od tehničkih i organizacionih faktora.

26) Održavanje, funkcija održavanja?

Oprema tokom vremena usljed eksploatacije, starenja mijenja svoje funkcionalne karakteristike. To dovodi do pojave otkaza opreme, čija je posljedica nepostizanje funkcije cilja vezano za kvalitet i kvantitet proizvoda. Da bi oprema održala svoje funkcionalne karakteristike u tolerantnim granicama potrebno ju je održavati. **Funkcija održavanja ima zadatak ne samo da održava sredstva za rad nego i cjelokupnu opremu preduzeća. Održavanje se najčešće posmatra kao skup akcija usmjerenih na sprečavanje pojava stanja u otkazu, kao i vraćanje sistema iz stanja „u otkazu,, u stanje „u radu,, u datom vremenu i uz minimalne troškove.**

Obzirom na odnos vremena pojave otkaza, izvođenja intervencija i mogućnosti planiranja, razlikuju se sljedeće strategije održavanja:

- Naknadne intervencije, izvode se nakon pojave stanja „u otkazu“, a mogu biti neplanske (hitne) i planske (evidentne, ali ne zahtijevaju hitnu intervenciju);
- Preventivne, izvode se prije nastanka otkaza sa ciljem sprečavanja istog, a tu spadaju čišćenje, pregledi, podmazivanje, preventivne zamjene, te održavanje prema stanju opreme;
- Korektivne intervencije, sprovode se nakon uočene neispravnosti ili otkaza;

27) Menadžment?

Osnovni zadatak menadžmenta jeste da se kombinacijom rada (kadrovskih resursa), predmeta rada (materijala), sredstava za rad (opreme), energije i informacija ostvari postavljena funkcija cilja. Iz tog razloga menadžment se smatra osnovnom funkcijom svakog organizacionog sistema, jer je njegov opstanak, razvoj i rast čvrsto povezan sa efikasnošću funkcije menadžmenta. Zadatak menadžmenta je da ublažava negativni uticaj okoline na organizacioni sistem, smanjuje poslovni rizik i povećava njegovu ekonomsku efikasnost.